

падку – в рамках правового простору Ради Європи, що також може сприяти подальшій правовій апроксимації з Європейським Союзом.

Джерела

1. Попок А. А. Історична батьківщина – діаспора: європейський досвід взаємин / А. А. Попок, С. Ю. Лазебник. – К.: Альтерпрес, 2003. – 152 с.
2. Загальна декларація прав людини // Офіційний вісник України, 2008. – № 93. – С. 89.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Офіційний вісник України, 2006. – № 32. – С. 270.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16

грудня 1966 р. // http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_043

5. Спільна декларація про основні відносини між Україною та ФРН від 9 червня 1993 р. // http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=276_012
6. Заставний Ф. Д. Українська діаспора. – Львів: Світ, 1991. – 119 с.
7. Collins English Dictionary: 30th Anniversary Edition. – HarperCollins Publishers, 2010. – 1920 с.
8. http://en.wikipedia.org/wiki/Diaspora_politics
9. Кавазанян К. Що таке діаспора // Міжнародний інститут дослідження діаспори, Торонто, Канада // <http://www.diasporastudies.org/WhatIs.html>
10. Encyclopédie Larousse // <http://www.larousse.fr/encyclopedie>

11. Социология: энциклопедия / Сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко. – Минск: Книжный Дом, 2003. – 1312 с.

12. Польський науковий сервіс: переклади Біблії та енциклопедія // <http://www.naukowy.pl/encyklopedia>

13. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Diaspora>

14. Рекомендація 1722 (2005) Парламентської асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» від 5 жовтня 2005 р. // http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_612

15. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / Пер. с англ. Ю. Новикова, под ред. К. Королева. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 603 с.

Юрій КОВБАСЮК, доктор наук з державного управління, президент Національної академії державного управління при Президентіві України

Антикорупційна політика державних органів влади України

Розпочата 1995 року в Україні боротьба з корупцією не дала результатів, хоча зміни до базового антикорупційного законодавчого акта – Закону України «Про боротьбу з корупцією» вносили одинадцять разів, прийняли понад 70 нормативних актів, серед них 12 законів і 12 постанов Кабінету Міністрів.

За «барометром» «глобальної корупції» міжнародної правозахисної організації «Трансперенсі інтернешнл» 2007 року Україна потрапила до списку країн із найвищим рівнем корупції. Наша держава посіла 146-те місце за рівнем корумпованості серед 180 країн світу. Разом з Україною на 146-й позиції Камерун, Еквадор, Кенія, Російська Федерація, Сьєрра-Леоне, Східний Тимор і Зімбабве.

Проблема корупції стала чи не найнагальнішою серед тих, що непокоять суспільство й перешкоджають економічному розвитку та поступу країни. Тому створення ефективної системи протидії цьому явищу визнано одним із ключових національних пріоритетів Української держави.

Останніми роками в країні прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на посилення боротьби з корупцією, на політичному рівні проголошено курс на посилення протидії цьому ганебному явищу. Однак темпи поширення корупційних дій у країні свідчать, що зусилля держави у цій сфері не приносять відчутних результатів, а окремі точкові заходи і навіть певні зрушення не дають підстав для висновку про адекватність боротьби з цією загрозою.

Корупція, а особливо в умовах поглиблення соціально-політичної та фінансово-економічної кризи в державі, є серйозною загрозою національній безпеці України. Вона стала одним із негативних чинників, що істотно впливає як на зниження ефективності національної системи державного управління зокрема, так і на функціонування органів державної влади загалом. Корупція підриває стабільність і систему правопорядку, захищеність прав, свобод і законних інтересів громадян.

Протидія корупції в Україні ускладнюється тим, що корупційні стосунки набули поширення на всіх рівнях державної влади та управління, в політичному процесі загалом. Нею вражені практично всі гілки влади і владні інститути, органи місцевого самоврядуван-

ня. Ефективність антикорупційних рішень, які приймають на вищому державному рівні, нівелюється внаслідок їх свідомого блокування чи нехтування.

Корупція має здатність легко й швидко пристосовуватися до змін у суспільстві та державі. Вітчизняна корупція має свої особливості, набуває загальнонаціонального, системного характеру і справляє визначальний вплив на українську політику, економіку та інші сфери суспільного життя.

Поширення корупційних способів вирішення політичних, економічних і соціальних питань, правових спорів дає підстави дійти висновку про системність корупції в усіх сферах державного й суспільного життя, і навіть про загрозу формування в Україні «корупційної культури».

Чинники успішної протидії корупції апробовані міжнародною спільнотою – це насамперед чітке регламентування дій та етичних стандартів діяльності посадових осіб усіх рівнів, відповідальність за їх порушення, відкритість влади, прозорість і зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів із боку громадянського суспільства, свобода слова та незалежність засобів масової інформації.

Закон України «Про боротьбу з корупцією», прийнятий ще 1995 року, проблему подолання корупції фактично звів до рівня адміністративного правопорушення. Спрямованість норм закону на боротьбу зі скоєним корупційним правопорушенням, а не на запобігання та усунення причин і умов, що його породили, завадила зниженню рівня корупції у державі. Установлені цим законом спеціальні обмеження, спрямовані проти корупції, не виконують запобіжної ролі, бо не підкріплені іншими нормативними актами, що регулюють правила поведінки державних службовців.

Стратегічні напрями подолання корупції в Україні закріплено, окрім згаданого вище закону, також у Національній програмі боротьби з корупцією 1997 року, відомій під назвою «Чисті руки», Концепції боротьби з корупцією на 1998–2005 роки, які вселяли сподівання на конструктивні зміни у сфері здійснення державної антикорупційної політики та розвитку правової свідомості суспільства.

Однак сьогодні можна констатувати, що, попри певні позитивні зміни, ситуація продовжує залишатися складною й неоднотипною.

Чому ж українське антикорупційне законодавство попри всі зміни залишається неефективним?

Для пошуку відповіді на це запитання здійснено порівняльний аналіз міжнародного досвіду регулювання етичної поведінки й організації дисциплінарної відповідальності державних службовців та забезпечення відкритості й прозорості діяльності органів виконавчої влади демократичних країн на захід від України (США, Австралії, Великої Британії, Норвегії, Польщі) та пострадянських авторитарно-тоталітарних країн на схід від України (Білорусі, Киргизстану, Китаю, Росії).

Порівняльний аналіз виявив такі особливості:

1. **Закони пострадянських країн обов'язково містять морально-виховні заклики та повчання і звучать як проповіді.** Водночас статті у законах західних країн сформульовано як **правила – жорстко й безкомпромисло.**

Принципи етичної поведінки федеральних службовців США: «Службовцям заборонено використовувати перебування на державній службі для отримання особистої вигоди».

Стаття 6 Кодексу поведінки державних службовців Російської Федерації: «Державний службовець **зобов'язаний поводитися так, щоб формувати, берегти та зміцнювати віру громадян у чесність, неупередженість та ефективність державних органів, органів місцевого самоврядування».**

Стаття 5 «Зміцнення довіри громадян» проекту закону України «Про доброчесну поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування»: «**Суб'єкт доброчесної поведінки своїми діями повинен сприяти зміцненню довіри громадян до влади, їх переконаності в неупередженості та доброчесності осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування, ефективності, законності їхніх дій та прийнятих рішень».**

2. **У законодавстві пострадянських країн немає означення порушення як окремої адміністративної дії, несумісної з належним виконанням державними службовцями своїх обов'язків та дотриманням прав іншими особами.**

Авторитетний юридичний словник Генрі Блека визначає корупцію так: «Корупція – це діяння, яке чинять з наміром надати деякі переваги, що несумісно з офіційними обов'язками посадовця і правами інших осіб; діяння посадовця, який неправдоу використує своє становище чи статус для одержання будь-якої переваги для себе або іншої особи чи метою, що суперечить обов'язкам і правам інших осіб».

Стаття 2 Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією: «Корупція означає прями чи опосередковані вимагання, пропонування, давання або одержання хабара чи будь-якої іншої неправної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи».

Закон України «Про боротьбу з корупцією» це поняття трактує так: «Корупція – це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг».

Стаття 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції»: «Корупція – використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка чи пропозиція чи надання неправної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до про-

типравного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей».

3. **У законодавстві пострадянських країн немає чіткого зв'язку між порушенням та покаранням за нього.** Тоді як у законодавстві західних країн чітко визначено правила, що встановлюють міру покарання за конкретний посадовий проступок.

Отже, **українське антикорупційне законодавство та адміністративна система фактично породжують корупцію**, не створюючи жодного ризику для державного службовця бути покараним за протиправні вчинки.

Західне законодавство працює, як **сокира, гільйотина**, не даючи можливості ухилитися від нього, не дозволяючи свавілля у застосуванні законів.

Порівняльний аналіз свідчить, що Кодекс етики державного службовця повинен бути нормативно-правовим актом, який забезпечує протидію корупції.

Сучасному стану антикорупційного законотворення в Україні притаманне вироблення значної кількості законів, у жодному з яких немає ані чіткого означення порушення, ані чіткого зв'язку з покаранням за нього.

На практиці це означає, що ми насправді нічого не збираємося змінювати. Замість закону, який забезпечує недопущення корупції, існує низка законів, що нічого не регулюють. І тому вони не впливають на запобігання та зменшення корупції, а навпаки – закріплюють її.

Окрім того, на корупційну поведінку істотно впливають інституційні чинники, а саме інституційне розділення функцій.

В Україні **немає контролю за поведінкою державних службовців. Національна нормативно-правова база, на жаль, не зобов'язує до такою контролю.**

Ось чому абсолютною передумовою запобігання корупції має стати **виокремлення автономної функції контролю у виконавчій владі та виокремлення фінансового внутрішнього контролю.**

Існує думка, що для подолання та запобігання корупції в Україні чинну систему антикорупційного законодавства **неможливо поліпшувати**, бо вона за своєю суттю **є протилежною демократичній нормативно-правовій системі запобігання корупції.**

Зважаючи на це, очевидно, слід зосередити зусилля **на створенні антикорупційної нормативно-правової бази демократичного зразка:**

- що не припускає можливості для органу державної влади приймати рішення на власний розсуд
- чітко визначає факт порушення норми
- жорстко прив'язує факт порушення до покарання.

За умови створення відповідних антикорупційних інституцій та вдо-

сконалення законодавства на їх основі слід формувати своєрідну систему запобігання, яка передбачала б:

- заохочення відмови від корупції
- мобільність
- контроль за доходами та майном
- контроль за конфліктами інтересів.

У Давньому Римі стверджували, чим більше законів, тим менше порядку. Розуміючи це, Президент змушений буде внести свій власний законопроект, який врегулює ці питання і допоможе нам подолати корупцію.

Одним із перших указів Президента України Віктора Януковича створено Антикорупційний комітет. Проаналізувавши діюче законодавство у сфері боротьби з корупцією в Україні, Президент України та члени комітету дійшли висновку, що в нашій державі відсутнє належне законодавство, яке унеможливило б прояви корупційних діянь.

У зв'язку з цим Президентом України затверджено склад Антикорупційного комітету, якому доручено розробити й подати главі держави для внесення до Верховної Ради законопроект, що унеможливив би прояви корупції в Україні.

Протягом **2005–2008 рр.** до відповідальності за вчинення корупційних дій було притягнуто **18741** службову особу (проти 12269 за 2002–2004 рр.), до кримінальної відповідальності – **6415 осіб** (7659 за 2002–2004 рр.).

За даними соціологічного дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова, проведеного в липні 2009 року, **89,7 відсотка** громадян вважають, що в нашій країні є також **політична корупція**.

Присутність корупції у політичному процесі, на вищих щаблях державної влади та управління. Непрозорість процесу формування органів державної влади зумовлює їх корупційний характер. Унаслідок цього легітимні стосунки в системі влади тією чи іншою мірою підміняються корупційними. Корупція на рівні формування органів влади, вироблення та реалізації політичних рішень (**політична корупція**) перестає бути видом девіантної політичної поведінки, набуваючи характеру їхньої норми. Це підриває легітимність державної влади, провокує дальше поширення корупції на нижчих рівнях державного управління та інших сферах суспільного життя, сприяє поширенню в суспільстві правового нігілізму та зневіри у дієвості принципу верховенства права.

Зрошення бізнесу і влади. Певні групи дістають політичну підтримку своїх економічних інтересів, на цьому ґрунті формуються відповідні політичні інтереси. В умовах недосконалої демократії наслідком зрошення політики та бізнесу стає зрошення влади, бізнесу й корупції. Адже соціальні групи (або окремі особи), які домінують у сфері во-

лодіння ресурсами, прагнуть установалення економічного й політичного порядку, що відповідає їхнім інтересам. **За допомогою корупції формується система протиправних переваг у доступі до влади, матеріальних ресурсів і благ, унеможливаючи вільну ринкову конкуренцію, порушуючи принципи демократії та соціальної справедливості.**

За даними Міністерства економіки в 2008–2009 роках, в умовах погіршення світової кон'юнктури підприємства шляхом приховування частини прибутку почали створювати резерви для подальшого існування. Найвищого рівня тінізація досягла у виробництві **коксу і продуктів нафтопереробки (45,1%), легкої (42,9%) і харчової (40,8%) промисловості.** Дещо нижчий рівень тінювих операцій у **металургії (39,3%) і машинобудуванні (36,2%).**

Тінюва економіка. Громіздка дозвільна та податкова системи у сфері підприємницької діяльності створюють підґрунтя для корупції й тінізації економіки. Корупція у системі регулювання підприємництва руйнує вільну ринкову конкуренцію.

Організована злочинність породжує корупцію як засіб забезпечення протегування кримінальним структурам із боку посадових осіб держави, які отримують винагороду за таку протиправну діяльність.

Подальший розвиток організованої злочинності спричиняє соціальне напруження і дестабілізує суспільні відносини, перешкоджає просуванню ринкових реформ. Організована злочинність зацікавлена у створенні відповідних позицій у владних структурах для відстоювання власних інтересів, забезпечення сприятливих умов для протиправної діяльності й уникнення відповідальності, а корупціонери, у свою чергу, зацікавлені в можливостях організованих злочинних угруповань (фінансових, організаційних тощо).

Низький рівень громадянської активності населення та суспільна лояльність до корупції. Через відсутність досить впливових антикорупційних громадських організацій загальнонаціонального рівня, які ефективно працювали б над проблемами запобігання та протидії корупції і виступали впливовими партнерами органів державної влади, знижується ефективність боротьби з корупцією. Також маловажаним залишається чинник «корупційної лояльності» громадян.

Більшість членів українського суспільства розглядають корупцію як соціальний механізм «прискорення» розв'язання власних проблем і вважають корупційну поведінку цілком виправданою. Як правило, громадяни, які стикалися з корупцією, не намагаються відстоювати власні права в законний спосіб через упевненість,

що такі спроби будуть марними. За даними дослідження «Стан корупції в Україні» Київського міжнародного інституту соціології і **Management System International** у рамках проекту «Гідна Україна» (в якому опитано близько 11 тисяч респондентів), лише **2,8% українців** вважали організації громадянського суспільства відповідальними за боротьбу з корупцією. Проте серед заходів, які можна вжити для захисту своїх прав, громадяни називають підвищення рівня правової грамотності населення та громадянського контролю (21,2%).

Серед опитаних різними соціологічними службами громадян **62,8%** переконані в корумпованості державних службовців, **67%** заявили, що були втягнуті в корупційні дії під час вирішення справ із державними посадовими особами.

З метою активізації складових публічної політики в Україні необхідно вжити таких правових заходів.

Забезпечити системний підхід у реалізації національної антикорупційної стратегії. Удосконалити в національних законодавчих актах засади запобігання та протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин, відшкодування завданої внаслідок учинення корупційних правопорушень шкоди, поновлення порушених прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав чи інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Створити необхідні умови для встановлення відповідальності юридичних осіб за вчинення їхніми уповноваженими особами корупційних правопорушень. Розробити дієві механізми притягнення їх до відповідальності. Необхідно організувати процес збирання та аналізу статистичних даних, іншої інформації про реалізацію заходів із запобігання і протидії корупції і оцінки їх ефективності, виявлення чинників, що сприятимуть корупційним виявам, підготовленню пропозицій щодо їх усунення.

Запобігати та притягати політичній корупції шляхом обмеження імунітету і депутатського, і судового корпусів. Загалом забезпечити умови, за яких політиків, найвищих посадових осіб у державі, а також суддів, винних у корупційних правопорушеннях, притягують до відповідальності. В державі не повинно бути абсолютно недоторканих осіб, яких неможливо покарати за вчинені ними корупційні правопорушення (недопущення зловживань та безкарності).

Законодавчо врегулювати процедуру оприлюднення в засобах масової інформації даних про факти притягнення до відповідальності посадових осіб підприємств, установ, організацій, державних службовців, суддів, політичних діячів, які визнані в су-

довому порядку винними у вчиненні корупційних правопорушень, із тим, щоб вони зазначали громадського осуду за ці діяння.

Здійснювати гармонізацію та систематизацію національного антикорупційного законодавства відповідно до світових стандартів попередження та боротьби з корупцією шляхом:

- аналізу законодавства з метою виявлення системних вад, які полегшують чи сприяють вчиненню корупційних правопорушень, та підготовки пропозиції щодо вдосконалення законодавства про запобігання та протидію корупції;

- створення належної законодавчої бази для ефективнішої протидії корупції;

- посилення відповідальності за корупційні діяння та забезпечення невідворотності покарання за них;

- обмеження імунітету;
- інституційного забезпечення протидії корупції;

- упровадження судової реформи та реформи правоохоронної системи;

- внесення змін до Закону України «Про оперативно-роз-

шукову діяльність» щодо права проведення оперативно-розшуковими підрозділами оперативно-розшукового заходу «контрольована передача коштів (предметів, документів)» з метою виявлення та документування фактів хабарництва та до ст. 370 Кримінального кодексу України;

- нагального внесення на розгляд Верховної Ради України проектів законів, прийняття яких зумовлене приєднанням України до Конвенції ООН проти корупції, Кримінальної конвенції Ради Європи проти корупції та Додаткового протоколу до неї: зокрема, про лобювання, про внесення змін до законів України «Про політичні партії в Україні» та «Про вибори народних депутатів України» щодо фінансування діяльності політичних партій і виборчого процесу;

- завершення підготовки законопроектів про внесення змін до законодавства України стосовно заборони отримання судами і правоохоронними органами матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги;

- запровадження декларування доходів і видатків осіб, уповноважених на виконання функцій держави та членів їхніх сімей; про внесення змін до законів України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», «Про державну статистику», «Про нотаріат», якими, зокрема, передбачити обов'язковість проведення ревізій за завданням підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією правоохоронних органів, надання інформації і документів на їхні запити.

Полішити стан координації заходів із запобігання та протидії корупції. А саме передбачити механізми координації діяльності органів виконавчої влади і неурядових організацій з питань реалізації міжнародних проектів технічної допомоги у сфері протидії корупції, механізми моніторингу та контролю за їх належним виконанням.

Створити й забезпечити дієвість механізму антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, підготовку яких здійснюють центральні органи виконавчої влади. Розробити методіку оцінки поширення корупції у сферах державного управління з урахуванням кількості та значущості виявлених фактів корупційних діянь і оцінки незаконно одержаних матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг.

Модернізувати діяльність правоохоронних органів та активізувати процеси очищення правоохоронних органів від корупціонерів. Визначити пріоритетними для правоохоронних органів України такі завдання: виявлення, припинення, розкриття та розслідування найнебезпечніших корупційних злочинів та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, які їх учинили.

Забезпечити умови для дотримання норм чинної Конституції та регламентів органів державної влади в частині формування умов для прозорої структури власності та здійснення адміністративної реформи. Такі кроки сприятимуть створенню системи державної влади, вільної від політичного впливу та впливу інтересів суб'єктів бізнесу на безпосереднє ухвалення рішень.

Забезпечити правові, інституційні й інші необхідні умови для формування атмосфери професійної доброчесності в органах виконавчої влади, виборчих органах та органах судової влади. Головним напрямом має бути вдосконалення інституту державної служби, а також адміністративних процедур у цих органах. Доцільно доопрацювати і прийняти у новій редакції Закон України «Про державну службу» та інші нормативно-правові акти, необхідні для вдосконалення системи державної служби в Україні, зокрема Кодекс доброчесної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування, який повинен базуватися на положеннях Морального кодексу Ради Європи, інших міжнародно-правових актів у цій сфері. Законодавчо слід закріпити вищі вимоги до порядку добору кандидатів на посади державних службовців і власне до кандидатів.

Очікувані результати у короткостроковій перспективі:

- законодавче закріплення дієвого механізму запобігання та протидії корупції;

- створення ефективної антикорупційної системи й чіткий розподіл компетенції суб'єктів запобігання та протидії корупції;

- посилення відповідальності органів державної влади та їхніх посадових осіб за виконання антикорупційного законодавства;

- зміцнення законності й створення умов для зниження рівня корупції як у самій правоохоронній системі, так і в системі державного управління загалом;

- зростання громадської антикорупційної активності населення;

- посилення громадського контролю за діяльністю державних інститутів;

- підвищення авторитету органів державної влади, покращення умов ведення бізнесу.

Очікувані результати у довгостроковій перспективі:

- відчутне зниження рівня корупції;

- поліпшення якості й ефективності надання управлінських послуг населенню;

- зростання довіри населення України до державної влади;

- підвищення міжнародного авторитету України й рівня інвестиційної привабливості вітчизняної економіки.

День

8 вересня – Міжнародний день солідарності журналістів

8 вересня обрано не випадково міжнародною громадськістю для відзначення професійного свята журналістів. Саме цього дня 1943 року нацисти стратили чехословацького журналіста, письменника-антифашиста Юліуса Фучика. Навіть у застінках пражської в'язниці він не полишив професії, написавши книгу «Репортаж із зашморгом на шиї», за яку посмертно удостоєний Міжнародної премії миру.

Цього дня відбуваються конференції, з'їзди, на які прибувають журналісти з різних країн світу. Вони демонструють згуртованість, зокрема в захисті своїх прав. Яскравим прикладом такої солідарності є діяльність міжнародної недержавної організації «Репортери без кордонів», яка відстоює свободу слова в цілому світі, бореться за звільнення журналістів із в'язниць, котрих запроторили туди через професійну діяльність.

Професія журналіста залишається дуже небезпечною й ризикованою, особливо в таких країнах, як Сомалі, Колумбія, Пакистан. Торік у світі, згідно з офіційним звітом Міжнародної федерації журналістів, загинуло 113 працівників засобів масової інформації, раптово померли 25. Страшна трагедія сталася на Філіппінах, коли одночасно було розстріляно 32 медійників. Шестеро журналістів загинуло в Росії, четверо – раптово померло.

В Україні в 2009 році загинув журналіст не зафіксовано.